

De terp had waarschijnlijk een overslag-
functie tussen de zee en het land
© Yannick De Smet, Raakvlak

Een Romeinse terp in Ramskapelle

Een sterk staaltje landschapsarchitectuur in de Zwinstreek

De Zwinstreek, tegenwoordig gelegen op de grens tussen België en Nederland, in de gemeente Knokke-Heist, was van vitaal belang voor de Romeinen. Wat deden ze daar, en woonden ze er ook? Tijdens de Romeinse periode had je immers heel wat meer kans op natte voeten in het gebied dat vandaag bekend staat als 'de polders' dan vandaag. Deze vragen zijn even oud als de archeologische stiel zelf. Op de expo 'Romeinen in de Zwinstreek' formuleert Raakvlak, de archeologische dienst voor acht gemeenten rond Brugge, een antwoord op deze vragen.

■ DIETER VERWERFT

De eerste opgravingen van Romeinse sites in de oostelijke kustpolders dateren al uit de 19de eeuw. In 1899 graven illustere voorgangers Baron Alfred de Loë en geoloog Aimé Rutot net ten noorden van Brugge de nederzetting Fort Lapin op. Dat levert onder meer de 'Romeinse boot van Brugge' op. Tijdens de Eerste Wereldoorlog zet de Duitse archeoloog Wilhelm Unverzagt hun werk verder. Zijn archeologische waarnemingen in Wenduine leggen de basis voor het belang van deze Romeinse nederzetting.

In de tweede helft van de 20ste eeuw integreert een nieuwe generatie archeologen inzichten over de landschapsevolutie in hun onderzoek. Baanbrekend werk van onder meer Hugo Thoen, Bieke Hillewaert en Yann Hollevoet leidt tot het besef dat de Zwinstreek in de Romeinse periode een economische motor is, met zout als brandstof. Door hun werk zijn in de Achterhaven van Zeebrugge meer dan 20 zoutproductiesites ontdekt.

Romeinen langs de A11

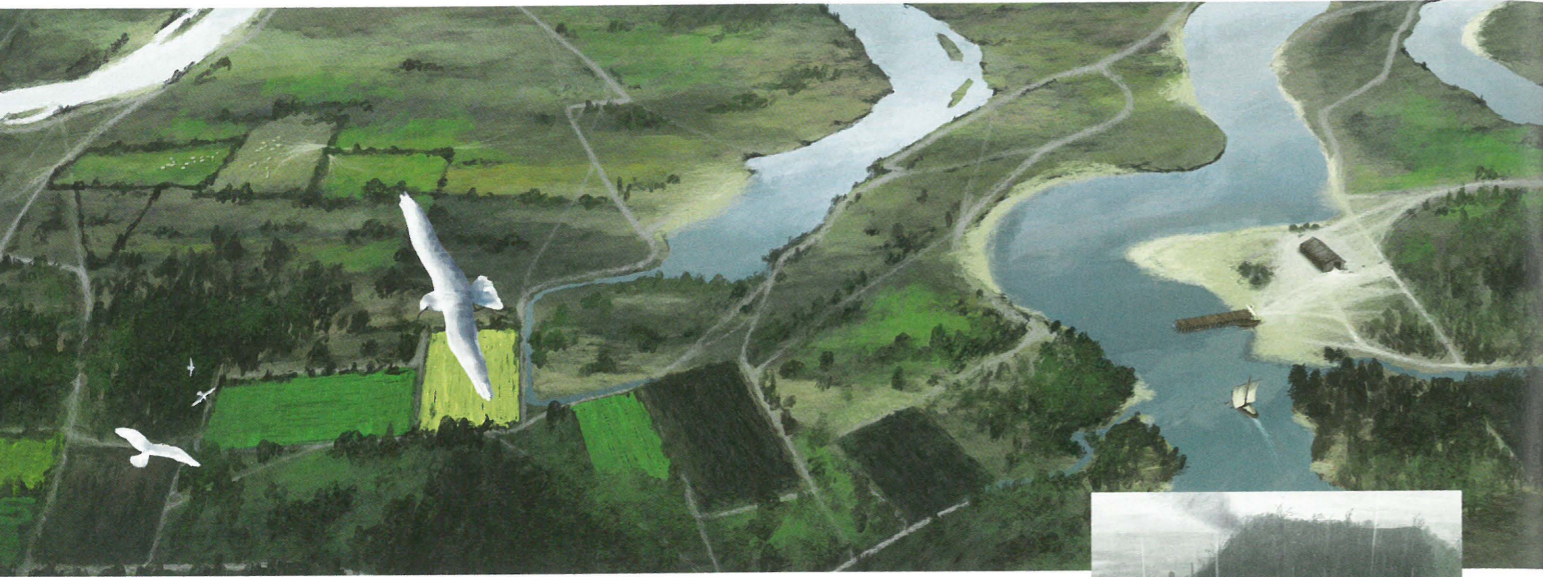
De archeologen van vandaag staan op de schouders van de pioniers van het verleden. Maar meer dan honderd jaar na de eerste archeologische vondsten is het archeologische proces sterk geëvolueerd, waardoor letterlijk nieuwe onderzoekspistes worden aangeboord. Langs de Zonnebloemweg in Dudzele, onder de nieuwe snelwegverbinding A11, wees booronderzoek op een Romeinse zoutproductiesite. Bovenop een zandige opduiking, en momenteel begraven onder marien sediment, kookten zoutwinners zeewater in ovens. De resten van ovenelementen en ander aardewerkcontainers vinden archeologen in grote hoeveelheden op de site en in de Zwinstreek.

Langs de Heistlaan in Ramskapelle ontdekten archeologen een tweede belangrijke Romeinse vindplaats onder de A11. Hier ligt geen zandige opduiking om op een droge plaats een huis te bouwen. De ijverige Romeinen zorgden zelf voor bescherming tegen het zeewater en bouwden een terp, een kunstmatige ophoging waarop het droog wonen was.

De Romeinse terp van Ramskapelle

Deze terp van 40 bij 40 meter is gebouwd met blokken klei. Archeologen herkennen de blokken klei aan de gelaagdheid die kriskras door het opgravingsvlak loopt. Het woonplatform is 1 m hoog. Op die manier bevinden de bewoners zich permanent boven de vloedlijn. De bodemkundige waarnemingen wijzen op een zorgvuldig geplande en goed georganiseerde aanleg. Volgens een conservatieve schatting is hier meer dan 330 m³ grond aangevoerd. Dat betekent dat maar liefst ongeveer 600 ton grond verplaatst is.

Bovenop de terp stonden vijf huizen. Het gaat om een uniek type gebouwen: plaggenhutten. Dat zijn woningen waarvan de dakdragende wanden zijn opgebouwd uit klei- of veenplaggen. De vloer van de huizen is uitgegraven en ligt lager dan de oppervlakte van de terp. Op die manier bespaarden de Romeinen hout, want op dat moment was hout schaars in de Zwinstreek. Bovendien zijn de lagerliggende huizen ook goed beschermd tegen het ruige weer in de streek. De meest gekende plaggenhutten bevinden zich in de Scandinavische wereld, zoals de Viking-nederzetting l'Anse aux Meadows, in Newfoundland. Deze nederzetting diende ook als inspiratie voor de reconstructietekeningen.

Reconstructie van de plaggenhuizen op de terp © Yannick De Smet, Raakvlak

Tekening van de achterzijde van het gevonden hangertje. Cupido surft op een dolfinn terwijl hij een net uitgooit © Raakvlak

Deze glazen kraaltjes met goudstof verraden de rijkdom van de bewoners © Raakvlak

Unieke status

De unieke status van de terp wordt onderstreept door de uitzonderlijke rijkdom van de vondsten. Het verzamelde aardewerk is uniek. Het is de grootste collectie Romeins aardewerk uit het Brugse Ommeland. Bovendien onderscheidt de site zich door een compleet ontbreken van handgevoemd aardewerk. Het ensemble dateert de site vanaf het einde van de 2de tot het midden van de 3de eeuw. Enkele topvondsten duiden op de rijkdom van de bewoners: glazen kraaltjes met goudstof zijn absolute meesterwerkjes.

De mens is niet de enige bewoner van de terp. De Romeinen hielden verschillende dieren op het platform. Schapen gedijen zeer goed in de kuststreek. Het veelvuldig voorkomen van schapenbot hoeft dan ook niet te verbazen. Wat wel opvalt, is het

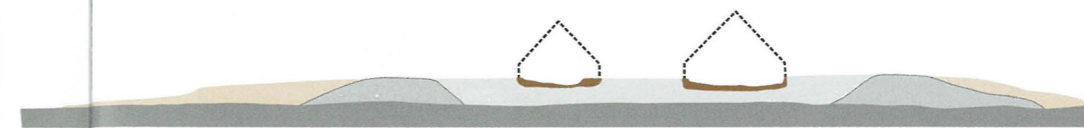
groot aantal paardenbotten. Het gaat om volledige botten zonder snij- of haksporen, dus de paarden werden niet opgegeten. Het zijn gespierde, oudere paarden met een schouderhoogte rond 130 cm, gebruikt als rij- of lastdier. Metaaldetectie levert zelfs een fragment van een gesmeed hoefijzer op. Die worden maar heel zelden gevonden op Romeinse sites. Vóór de ingebruikname van één van de huizen is een paardenschedel geofferd. Het paard speelde dus een centrale rol in de identiteit van de bewoners van de terp!

Waarom in de Zwinstreek?

Wat was de precieze functie van deze site? Het antwoord op deze vraag is de sleutel tot het begrijpen van de Romeinse aanwezigheid in de kuststreek. De bouw van de terp vergt een grote inspanning, heeft enkele weken geduurd en uiteinde-

lijk is ongeveer 600 ton grond verplaatst. Dat is een hoge kost. Het is een dure onderneming die de mogelijkheden van een individuele familie overstijgt. Net als voor de bouw van dijken is de rol van de Romeinse staat hier niet uitgesloten.

De inspanningen zijn het echter waard, want de streek biedt economische mogelijkheden: de terp ligt op de rand van een grote geul die het Romeinse binnenland met de zee verbindt. Deze geul leidt naar Fort Lapin. De 19de-eeuwse opgravingen hebben hier de resten van een Romeinse haven aangesneden. Op deze plaats konden goederen en mensen de overslag maken van de zee naar het land, bijvoorbeeld om de Romeinse forten van Oudenburg of Aardenburg te bereiken. De meest lucratieve activiteiten in de kuststreek waren zout-, vissaus- en wolproductie. Het is niet ondenkbaar dat

Een reconstructie van de terp in doorsnede © Raakvlak

de site een controlerende functie had in dit verhaal. Het gebied ligt ook op de grens van het Romeinse Rijk en is gevoelig aan invallen, zoals die van de Chauken in de 2de eeuw na Christus: controle van de zee is ook van groot militair belang.

Een mysterieus hangertje

Controle van de zee is ook het thema van de meest tot de verbeelding sprekende vondst op de terp: een klein hangertje. Op de ene zijde staat een Judaea Capta-scene: een palmboom met aan de linkerzijde een overwinnaar en aan de rechterzijde een overwonnen. Judaea Capta-munten worden voor het eerst geslagen onder keizer Vespasianus. De munten vierden de verovering van Jeruzalem door zijn zoon Titus, na de Eerste Joodse Revolutie in 70 na Christus. Het is bijzonder dat dit thema in deze periode voorkomt op een

landelijke site. Een mogelijke link is die met Lepidius Proculus, een officier in het Romeinse leger, voor wie zouthandelaren uit het toenmalige West- en Oost-Vlaanderen een grafmonument bekostigen in de Italiaanse stad Rimini. Hij heeft onder Vespasianus meegevochten in de Joodse Oorlog.

Op de achterzijde van het hangertje staat een Cupido die surft op een dolfinn en terwijl een net uitgooit. Dit duidt op het beheersen van de zee in al haar facetten: het controleren van de opbrengsten van de zee, zoals vis en zout, het controleren van vijandige troepen op zee en het controleren van de zee door de bouw van dijken en terpen. Het is mogelijk dat het voorwerp oorspronkelijk deel uitmaakte van paardentuigage. Samen met de iconografie betekent dit dat één van de bewoners een militaire achtergrond had.

De expo is gratis en elke dag te bezoeken van 15 juni tot 30 november

Sincfala, Pannenstraat 140, 8300 Knokke-Heist.

Open tussen 10u en 12u en 14u en 17u30.

Meer info op www.raakvlak.be

Topvondsten op de expo

Deze topvondst krijgt een centrale plaats op de overzichtstentoonstelling 'Romeinen in de Zwinstreek'. Deze expo verenigt het werk van de pioniers van de archeologie met de resultaten van recent onderzoek. Archeologische objecten, een Lego-model en een 360° ervaring vertellen het verhaal van de Romeinen in de Zwinstreek. Het is een getuigenis van hun vindingrijkheid en ijver. Op elk praktisch probleem dat wonen in een getijdengebied met zich meebrengt, vinden ze een creatieve oplossing. Uiteindelijk vormen ze de Zwinstreek om tot een economisch succesverhaal én een warme thuis.